

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA MANTIQUIY MASALALAR YECHISH

Xolmirzayeva Odinaxon Qobiljon qizi

FarDu talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarni mantiqiy masalalar yechishda bilim, ko'nikma va malakalarini oshirishi haqida yozilgan. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalarni yechishning ahamiyati, o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirishdagi o'rni hamda ularni dars jarayonida samarali qo'llash usullari yoritib beriladi. Mantiqiy masalalar orqali o'quvchilarda tahlil qilish, solishtirish, xulosa chiqarish kabi muhim aqliy faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish masalalari ilmiy-pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *mantiqiy masalalar, boshlang'ich sinf, matematika darsi, tafakkur, mantiqiy fikrlash.*

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, fikrlash uslubi va aqliy rivojlanishining poydevori qo'yiladigan muhim davr hisoblanadi. Ayniqsa, matematika fanida mantiqiy masalalar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va muammoni hal etish qobiliyatini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Mantiqiy masalalar nafaqat hisoblash ko'nikmalarini mustahkamlaydi, balki bolalarda hayotiy vaziyatlarga ongli yondashish malakasini ham shakllantiradi.

Mantiqiy masalalarning ta'limiy ahamiyati

Mantiqiy masalalar o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirishda alohida o'rin tutadi. Bunday masalalar:

o'quvchini chuqur o'ylashga undaydi;
sabab-oqibat bog'lanishlarini anglashga yordam beradi;
mustaqil xulosa chiqarish malakasini rivojlantiradi;
matematik nutqni boyitadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mo'ljallangan mantiqiy masalalar ularning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lishi lozim. Sodda, qiziqarli va hayotiy misollar asosida tuzilgan masalalar bolalarda fanga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Mantiqiy masalalarni dars jarayonida qo'llash usullari

Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalarni qo'llashda quyidagi metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi: muammoli ta'lim metodi – o'quvchilar oldiga savol yoki muammo qo'yilib, uni mustaqil hal qilishga yo'naltiriladi.

Guruhli ishlash – mantiqiy masalalarni kichik guruhlarda yechish orqali o'zaro fikr almashish ko'nikmasi shakllanadi.

O'yin texnologiyalari – mantiqiy masalalarni didaktik o'yinlar shaklida tashkil etish o'quvchilar faolligini oshiradi.

Vizual vositalar – rasm, jadval, sxemalar yordamida masala mazmunini tushuntirish mantiqiy fikrlashni yengillashtiradi.

Mantiqiy masalalarning o'quvchi tafakkuriga ta'siri

Mantiqiy masalalar orqali o'quvchilarda quyidagi sifatlar rivojlanadi:

diqqat va xotira mustahkamlanadi;

tahliliy va tanqidiy fikrlash shakllanadi;

matematik muammolarga ijodiy yondashuv paydo bo'ladi;

o'z fikrini asoslab berish malakasi rivojlanadi.

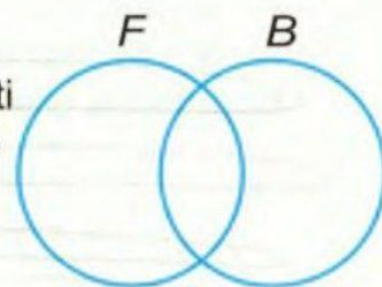
Natijada o'quvchi faqat tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilimni mustaqil izlab topuvchi shaxs sifatida shakllanadi.

Misol va masalalar.

1.

Venn diagrammasi yordamida yeching.

Temurning hamma do'stlari sport to'garaklarida shug'ullanadi. 10 nafar do'sti futbol to'garagiga, 8 nafar do'sti basketbol to'garagiga qatnashadi. Agar Temurning 12 nafar do'sti bo'lsa, necha kishi ikkala to'garakka qatnashadi?

Yechish: futbol-10ta

basketbol-8ta

jami:12ta

Ikkalasiga ham qatnashganlar-?

Buni topish uchun: 1) $10+8=18$

2) $18-12=6$

Javob: ikkala to'garakka qatnashgan do'stlarini soni 6ta

2.

Diyora javondagi changlarni artayotib, har kuni ushbu buyumlarni turlicha tartibda joylashtiradi. U bu ishni necha kun davom ettira oladi?

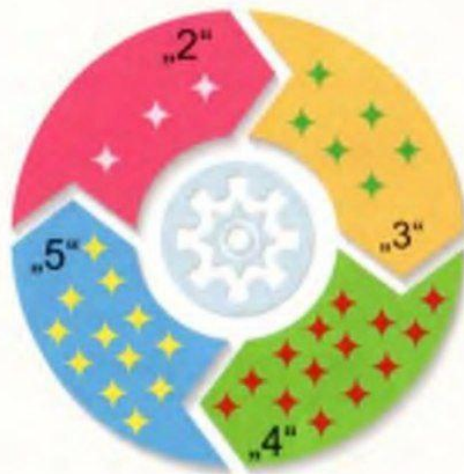
Yechish: $3 \times 3 = 9$

Javob: 9kun davom ettira oladi.

3.

Madina sinfdoshlari nazorat ishini qanday yozganliklari haqida so'rovnoma o'tkazdi. U o'z natijalarini diagramma shaklida taqdim etdi.

- a) Ko'pchilik qanday ball oldi?
- b) Butun sinf qanday o'rtacha ball oldi?
- d) "5", "4", "3", "2" baholari qanchalik tez-tez uchraydi?

Yechish: a) ko'pchilik 4 oldi, chunki 4 olganlar 14ta

b) butun sinfning o'rtacha balli 1) $3+6+12+14=35$

2) $35:4=8,75$

d) 2 baho-3marta

3 baho-6marta

4 baho-14marta

5 baho- 12marta

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalarni tizimli va maqsadli qo'llash o'quvchilarning aqliy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mantiqiy masalalar o'quvchilarning matematik savodxonligini oshirish bilan birga, ularni hayotiy muammolarni mustaqil hal qila oladigan shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu bois, har bir matematika darsida mantiqiy masalalarga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Boshlang'ich ta'lim uchun matematika dasturi.

2.J. Yo'ldoshev. Pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni. — Toshkent.

3.R. Mavlonova. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. — Toshkent.

4.Alimov, Sh. (2019). Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.

5. Ibragimova, G. (2020). Matematika metodikasi: 1–4-sinflar uchun darslik va qo‘llanma. Samarqand: Fan va ta’lim.

6. Kasimova, N., & Ochilova, L. (2021). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun mantiqiy masalalar. Andijon: Ilmiy nashr.

7. National Council of Teachers of Mathematics (2000). Principles and Standards for School Mathematics. Reston, VA: NCTM.

8. Polya, G. (1957). How to Solve It: A New Aspect of Mathematical Method. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Sattarova, D. (2022). “Mantiqiy masalalarni yechish orqali matematik fikrlashni shakllantirish.” Pedagogika va Innovatsiyalar jurnal, 3(7), 45–53.

9. Uzbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi (2023). Boshlang‘ich ta’lim standartlari: Matematika. Toshkent: Vazirlik nashriyoti.

10. Zokirov, M., & Ergashev, J. (2021). “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun mantiqiy masalalar: nazariy-amaliy asoslar.” Ta’lim va Texnologiya jurnali, 8(15), 98–107